

Recenze

HISTORIE, SOUČASNÝ STAV A PERSPEKTIVY UNIVERZIT ÚSVIT NEBO SOUMRAK AKADEMICKÉ SAMOSPRÁVY?

*Sborník z konference konané dne 10. dubna 2008
na Univerzitě Karlově v Praze
Uspořádal JUDr. Ing. Josef Staša, CSc.*

Karolinum, Praha 2008, 164 str.

Univerzita Karlova uspořádala v rámci oslav 660. výročí svého založení konferenci na téma „Historie, současný stav a perspektivy univerzit“ s výmluvným podtitulem „Úsvit nebo soumrak akademické samosprávy?“¹ Počátkem letošního roku vyšel sborník z této konference. Obsahuje projevy čtyř polistopadových rektorů UK přednesené na společném jednání, a 19 příspěvků ze tří sekcí: humanitní, právní a ekonomické.

Rektorské projevy se z různých hledisek zabývaly především posláním univerzit, o kterém se v běžném provozu většinou příliš nepřemýšlí. Prof. Radim Palouš se ve svém vystoupení na téma „O akademickém sebevědomí“ (sebe-vědění jakožto vědomí si sebe sama) zamýšlel nad tím, v čem spočívá „vysokost“ vysoké školy – má to být místo, kde se „nejen překračuje daný stav vědění, ale kde člověk překračuje sama sebe“. Vývojem právního postavení českých vysokých škol a poučením, která z něho vyplývají, se zabýval prof. Karel Malý ve své přednášce „Akademické tradice jako zdroj akademické samosprávy“. Prof. Ivan Wilhelm („Evropský kontext svobodného rozvoje univerzit“) připomněl a diskutoval zejména čtyři základní univerzitní principy formulované v dokumentu *Magna Charta Universitatum*. Současný rektor prof. Václav Hampl zaměřil svoji přednášku „Úloha samosprávných univerzit ve vzdělávání“ na argumentaci, proč je vhodná tradiční akademická samospráva i v současných podmínkách masového vysokoškolského vzdělávání a rozvinuté vědecké práce na univerzitách.

Pokud jde o příspěvky přednesené v sekcích, chceme upozornit především na ty, které se věnovaly obecně málo zná-

mým nebo přehlíženým aspektům akademické samosprávy, bez ohledu na to, v které sekci zazněly.

Doc. V. Mikule se ve svém příspěvku zabýval samosprávou vysokých škol z pohledu ústavního a poukázal na to, že v řadě nově vznikajících evropských ústav je tento princip zakotven. V ČR sice tomu tak není (a ani nikdy předtím nebylo), ale z toho, že se v posledních desetiletích stává princip samosprávy vysokých škol jedním z principů demokratického právního státu (kterým ČR je podle Ústavy čl. 1, odst. 1), soudí doc. Mikule, že v tomto smyslu je samospráva *ústavně zaručena*.

Na některé souvislosti, kterých si nebýváme při diskusích o akademické samosprávě vždy vědomi, upozornil ve svém rozboru „K právněaxiologickým aspektům akademické samosprávy“ prof. A. Gerloch (děkan Právnické fakulty UK a vedoucí katedry ústavního práva): hodnota samosprávy je spojena s principem *subsidiarity* (uplatňovaným formou decentralizované správy), z něhož mj. vyplývá, že zásahy státní správy jsou omezeny jen na překum ústavnosti a zákonnosti samosprávné činnosti. Prof. Gerloch dále vidí v akademické samosprávě *institucionální základ svobody vědeckého bádání a umělecké tvorby*, což jsou svobody ústavně zaručené, a to absolutně, tj. nemohou být omezeny zákonem (na rozdíl např. od svobody projevu nebo práva na informace!). Vztahu mezi různými akademickými orgány se týká upozornění, že akademická samospráva (podobně jako ostatní typy samospráv) není vytvořena na principu dělby moci, a to nejen horizontálně, ale ani vertikálně, nýbrž toliko na *principu dělby kompetencí a vzájemné spolupráce jednotlivých orgánů samosprávy* (princip dělby moci, typický pro organizaci státní moci, je založen na vzájemné nezávislosti z hlediska kreace orgánů moci a dále na jejich rovnováze a brzdách mezi nimi).

¹ Zpráva o této konferenci a text komuniké: AULA 1/2008, s. 66–68.

Jinému opomíjenému aspektu je věnován diskusní příspěvek JUDr. K. Berana „Proč je univerzita veřejnoprávní korporací?“.

Mgr. Jiří Nantl se v příspěvku, jehož název („Mechanismy tvorby vůle orgánů univerzity“) nepostihuje plně šíři probíraných problémů, pokusil o kritický rozbor některých pojmů často užívaných v souvislosti s univerzitami. Upozorňuje např. na to, že není správné ztotožňovat akademickou svobodu s institucionální autonomií, že struktura univerzitní komunity se nesrovnává s rovným hlasovacím právem při volbách akademických orgánů apod.

Více „praktické“ cíle sleduje rozbor provedený JUDr. J. Stašou „Orgány akademické samosprávy a jejich vzájemné vztahy“. Z tradičních modelů samosprávy pokládá za nejbližší akademické samosprávě model *samosprávy profesní* a ukazuje, že stávající organizačně institucionální uspořádání akademické samosprávy tomuto modelu v podstatě odpovídá – i když zde dochází k některým nepochopením. Tak např. vrcholný výkonný orgán (rektor) má podle J. Staši tzv. zbytkovou působnost a pravomoc, tj. vše, co není výslovně svěřeno vrcholnému zastupitelskému orgánu (akademickému senátu). Tuto působnost nelze „podvazovat“ statutárními předpisy. (Z tohoto hlediska působí jako nonsens úmysl posílit současně kompetence rektora i akademického senátu.²)

² URL: <www.msmt.cz> Shrnutí dosavadní přípravy věcného záměru zákona o terciárním vzdělávání (12. 3. 2009)

Pozoruhodný příspěvek „Účast studentů na rozhodování orgánů univerzity/Odpovědnost studentů za univerzitu“ pronesl Bc. J. Říha, místopředseda Studentské komory Rady vysokých škol. Mimo jiné zdůvodňoval nutnost účasti studentů na akademické samosprávě tím, že je to pro ně škola politické odpovědnosti, což pokládá „za zcela zásadní přínos, který studujícím česká vysoká škola nabízí, pokud o něj stojí“.

V sekcích zazněly i velmi cenné příspěvky na obecnější témata, jako je akademické občanství a etika (prof. Rethmann) či soudobá univerzita jako sociologický fenomén (prof. Petrušek), tak i příspěvky věnované speciálním otázkám, jako je postavení správní rady univerzity nebo status studenta či akademického pracovníka a akademického funkcionáře. Tematické spektrum doplňovaly příspěvky z ekonomické sekce, některé rovněž obecnější a přehledové, jiné speciálnější (např. o fondech veřejných vysokých škol a nakládání s nimi).

Tento sborník obsahuje mnoho poznatků a podnětů, které jsou aktuální a relevantní pro kvalifikovanou diskusi o budoucnosti našeho vysokého školství. Všichni, kdo se do ní chtějí zapojit se znalostí věci, by se s obsahem sborníku měli seznámit.

RNDr. Vladimír ROSKOVEC, CSc.
Centrum pro studium vysokého školství, v.v.i.

